

ПРЕДСТАВЯНЕ НА МЕТОДИКАТА
„ТЕСТ ЗА АУТИСТИЧЕН СПЕКТЪР В ДЕТСТВОТО” (CAST)

Д-р Мартин Джуров

„Тест за аутистичен спектър в детството” (CAST – The Childhood Asperger Syndrome Test) е метод за оценяване на степените на затруднения, касаещи аутистичния спектър. Методиката е разработена от Фиона Скот, Симон Барон-Коен, Патрик Болтон и Карол Брейн в департамента по експериментална психология на Университета в Кеймбридж през 2002 г. През 2007 г. авторите провеждат изследване за установяване на надеждността и валидността на методиката.

CAST се отнася до аутистичния спектър и симптомите, засягащи социалните и комуникативни взаимодействия на детето във възрастта от 4 до 11 години. Методиката не обхваща клинични случаи, а показва значителните различия в комуникациите на децата, засегнати от смущения от аутистичния спектър, и типичното развитие при връстниците им. Методиката определя гранични състояния, позволяващи идентифицирането на риск от поява на смущения от аутистичния спектър в неклинична среда. Тя е показателна, надеждна и достоверна.

CAST съдържа 37 айтема, насочени към изследване на социалното и комуникативното развитие на детето. Отговорите, засягащи аутистичния спектър, се оценяват с 1 точка. Максималният брой точки е 31. При получен резултат от 15 и повече точки се констатира прояви от аутистичния спектър или такива, отнасящи се до социално-комуникативни затруднения. Шест контролни айтема не се оценяват в теста. Оценяваните айтеми включват характерни за аутистичната триада симптоми и са разгледани от гледна

точка на теорията на ума. Класическият аутизъм може да се диагностицира в наши дни до тригодишна възраст и дори преди 18-месечна възраст. Въпреки това съществуват много случаи, в които дисхармонията в социалните и комуникативните взаимодействия не може да бъде отчетена толкова рано и „дефектите“ в развитието се проявяват впоследствие. Предполага се, че една от причините е скритото съществуване на смущения от широкия аутистичен спектър – в социалните комуникации. Диагностиката на тези състояния все още е несигурна и относителна. Съвременни изследвания посочват, че е възможно да съществува „граничен фенотип“ на аутистичния спектър, съчетаващ състояния между аутизъм, генерализирани разстройства на развитието, речеви разстройства, социална тревожност и други аспекти на междуличностното общуване. В подкрепа на това твърдение се явява фактът, че много индивиди са диагностицирани, например като Аспергер, едва след 11-годишна възраст, а в определени случаи и много по-късно. Закъснялата диагноза на смущения от аутистичния спектър намалява възможността за преждевременна интервенция. Като резултат много от засегнатите индивиди преживяват проблема „в сянка“ и са изправени пред провал в социалните си взаимоотношения. В повечето случаи това започва с училищен провал, а много често се развиват тежки депресивни състояния. Подчертава се и високият риск от асоциирани психопатологии – асоциалност, разрушително и тревожно поведение. Тази реалност може да се регулира чрез своевременно въздействие за правилно насочено обучение и модифициране на обучителната среда. Това показва, че своевременното идентифициране на затрудненията на лицата от аутистичния спектър може да доведе до активиране на реалния им потенциал за обучение.

CAST е насочен към изследване на социалното и комуникативното развитие на деца в начална училищна възраст и определя различията между

децата с дефицити в тази област и връстниците им. Тестът определя също така кои деца са потенциално застрашени от провал в училищната адаптация.

Методиката позволява да се идентифицират случаи, убегнали при предишно диагностициране. CAST разглежда психологичните различия в посока на когнитивното и лингвистичното развитие и теорията на ума. Благодарение на това тестът поставя ясни граници между децата от аутистичния спектър и техните връстници с нормално развитие. Друго предимство на методиката е откриването на разликите и приликите във функционирането на децата от началната училищна възраст и обуславянето на гранични състояния (borderline).

В методиката фактори като семейна среда, социален статус, ниво на интелектуално развитие не оказват влияние.

Както вече е посочено, аутистичният спектър включва състояния, свързани с развитието и с триада от социални разстройства: при социалните взаимоотношения, при комуникациите и при въображението.

Методиката е адаптирана към български условия. Адаптирането на методиката „Тест за аутистичен спектър в детството (CAST)” е съобразено с изискванията за тази процедура.

Основните етапи на адаптирането, използвани в това изследване, са:

1. Превод и редакция от английски на български език и обратен превод. Преводът е изпълнен от трима преводачи (магистри по английска филология – преподаватели във висше училище, като един от тях е и магистър по психология).
2. Провеждане на изследване със 106 изследвани лица, деца от основни училища в градовете Варна и Добрич.
3. Изчисляване на психометричните характеристики на скалите:

– средни стойности и средни квадратични отклонения за всеки айтем на скалата;

– еднородност на скалата – вътрешна съгласуваност между айтемите – Алфа на Кронбах;

– установяване на тест – ретест надеждност, което се извърши под контрола на изследователския екип с 49 изследвани лица.

В резултат на извършените анализи на метода за измерване на прояви от аутистичния спектър и изпълнението на необходимите изисквания за адаптирането към български условия се доказва, че той е надежен и може да бъде използван като инструмент за емпирична проверка на социалните и комуникативните способности на детето. Той е надежен и устойчив във времето.

Оригиналната версия на Теста за аутистичен спектър в детството (CAST) на английски език и преводът на български език в адаптираната версия:

Please read the following questions carefully, and circle the appropriate answer. All responses are confidential.

1. Does s/he join in playing games with other children easily?	Yes No
2. Does s/he come up to you spontaneously for a chat?	Yes No
3. Was s/he speaking by 2 years old?	Yes No
4. Does s/he enjoy sports?	Yes No
5. Is it important to him/her to fit in with the peer group?	Yes No
6. Does s/he appear to notice unusual details that others miss?	Yes No
7. Does s/he tend to take things literally?	Yes No

8. When s/he was 3 years old, did s/he spend a lot of time pretending (e.g., play-acting being a superhero, or holding teddy's tea parties)?	Yes No
9. Does s/he like to do things over and over again, in the same way all the time?	Yes No
10. Does s/he find it easy to interact with other children?	Yes No
11. Can s/he keep a two-way conversation going?	Yes No
12. Can s/he read appropriately for his/her age?	Yes No
13. Does s/he mostly have the same interests as his/her peers?	Yes No
14. Does s/he have an interest which takes up so much time that s/he does little else?	Yes No
15. Does s/he have friends, rather than just acquaintances?	Yes No
16. Does s/he often bring you things s/he is interested in to show you?	Yes No
17. Does s/he enjoy joking around?	Yes No
18. Does s/he have difficulty understanding the rules for polite behaviour?	Yes No
19. Does s/he appear to have an unusual memory for details?	Yes No
20. Is his/her voice unusual (e.g., overly adult, flat, or very monotonous)?	Yes No
21. Are people important to him/her?	Yes No
22. Can s/he dress him/herself?	Yes No
23. Is s/he good at turn-taking in conversation?	Yes No
24. Does s/he play imaginatively with other children, and engage in role-play?	Yes No
25. Does s/he often do or say things that are tactless or socially inappropriate?	Yes No

26. Can s/he count to 50 without leaving out any numbers?	Yes No
27. Does s/he make normal eye-contact?	Yes No
28. Does s/he have any unusual and repetitive movements?	Yes No
29. Is his/her social behaviour very one-sided and always on his/her own terms?	Yes No
30. Does s/he sometimes say “you” or “s/he” when s/he means “I”?	Yes No
31. Does s/he prefer imaginative activities such as play-acting or story-telling, rather than numbers or lists of facts?	Yes No
32. Does s/he sometimes lose the listener because of not explaining what s/he is talking about?	Yes No
33. Can s/he ride a bicycle (even if with stabilisers)?	Yes No
34. Does s/he try to impose routines on him/herself, or on others, in such a way that it causes problems?	Yes No
35. Does s/he care how s/he is perceived by the rest of the group?	Yes No
36. Does s/he often turn conversations to his/her favourite subject rather than following what the other person wants to talk about?	Yes No
37. Does s/he have odd or unusual phrases?	Yes No

SPECIAL NEEDS SECTION

Please complete as appropriate

Have teachers/health visitors ever expressed any concerns about his/her development? Yes No

If Yes, please specify.....

Has s/he ever been diagnosed with any of the following:

1. Language delay	Yes No
2. Hyperactivity/Attention Deficit Disorder (ADHD)	Yes No
3. Hearing or visual difficulties	Yes No
4. Autism Spectrum Condition, incl. Asperger's Syndrome	Yes No
5. A physical disability	Yes No
6. Other (please specify)	Yes No

ТЕСТ ЗА АУТИСТИЧЕН СПЕКТЪР В ДЕТСТВОТО (CAST)

Име на детето:

Възраст:

Пол:

Дата:

Прочетете внимателно следните въпроси и заградете подходящия отговор.

Отговорите на въпросите са конфиденциални.

1. Играеше ли спонтанно с други деца?	ДА	НЕ
2. Идваше ли спонтанно да разговаря с вас?	ДА	НЕ
3. Проговори ли на около двегодишна възраст?	ДА	НЕ
4. Харесваше ли някакъв спорт?	ДА	НЕ

5. Беше ли важно за него да е част от приятелска група?	ДА	НЕ
6. Обръщаше ли внимание на необичайни детайли, които другите пренебрегват?	ДА	НЕ
7. Разбираше ли нещата около себе си буквално?	ДА	НЕ
8. Около тригодишната си възраст прекарваше ли време да играе „на ужким“ (например да играе на анимационен герой или да готви за куклите)?	ДА	НЕ
9. Обичаше ли да прави винаги едни и същи неща по един и същ начин?	ДА	НЕ
10. Беше ли му лесно да взаимодейства с други деца?	ДА	НЕ
11. Можеше ли да поддържа реципрочен разговор със събеседник?	ДА	НЕ
12. Можеше ли да чете по подходящ за възрастта си начин?	ДА	НЕ
13. Имаше ли подобни на връстниците си центрове на интереси?	ДА	НЕ
14. Имаше ли център на интереси, заемащ почти цялото му време, така че да не остава време за други дейности?	ДА	НЕ
15. Имаше ли по-скоро приятели, отколкото обикновени познати?	ДА	НЕ
16. Идваше ли често да ви показва неща, които го интересуват?	ДА	НЕ
17. Обичаше ли да прави шеги и закачки?	ДА	НЕ
18. Изпитваше ли трудности да разбере правилата за добро възпитание?	ДА	НЕ
19. Изглеждаше ли, че има памет за необичайни детайли?	ДА	НЕ

20. Гласът му беше ли необичаен (например като на възрастен, равен или прекалено монотонен)?	ДА	НЕ
21. Хората бяха ли важни за него?	ДА	НЕ
22. Лесно ли се обличаше?	ДА	НЕ
23. Отдаваше ли значение на съвместния диалог по време на разговор?	ДА	НЕ
24. Играеше ли на въображаеми игри с други деца, включваше ли се в игрите „на ужким“?	ДА	НЕ
25. Казваше ли често социално неприемливи и невежливи неща?	ДА	НЕ
26. Можеше ли да брой до 50, без да пропусне число?	ДА	НЕ
27. Имаше ли нормален контакт на очите?	ДА	НЕ
28. Извършваше ли необичайни и повтарящи се движения?	ДА	НЕ
29. Поведението му прекалено еднозначно ли беше и винаги според неговата гледна точка?	ДА	НЕ
30. Казваше ли понякога „ти“, когато искаше да каже „аз“?	ДА	НЕ
31. Показваше ли по-скоро предпочитание към въображаеми дейности, като игра на роли и истории, отколкото към цифри и списъци от факти?	ДА	НЕ
32. Прекъсваше ли понякога събеседника си при липса на яснота по темата на разговора?	ДА	НЕ
33. Можеше ли да кара колело (макар и с помощните колелца)?	ДА	НЕ
34. Опитваше ли се да наложи свои рутинни правила така, че това да предизвика проблеми?	ДА	НЕ

35. Обръщаше ли внимание на начина, по който е възприето от групата?	ДА	НЕ
36. Обръщаше ли често разговорите към теми, които предпочита, вместо да следва темите, наложени от другиго?	ДА	НЕ
37. Имаше ли странни и необичайни изражения?	ДА	НЕ

Секция за специални нужди

Моля, попълнете възможно най-подробно.

До момента педагози, медицински лица или други специалисти изразявали ли са притеснения относно развитието му?

Ако отговорът ви е „да”, моля, уточнете.....

До момента поставена ли е някоя от следните диагнози:

1. разстройство на речта	ДА	НЕ
2. хиперактивност	ДА	НЕ
3. слухови или визуални увреждания	ДА	НЕ
4. аутизъм, включително синдром на Аспергер	ДА	НЕ
5. физическо увреждане	ДА	НЕ
6. други (Моля, уточнете.).....		